

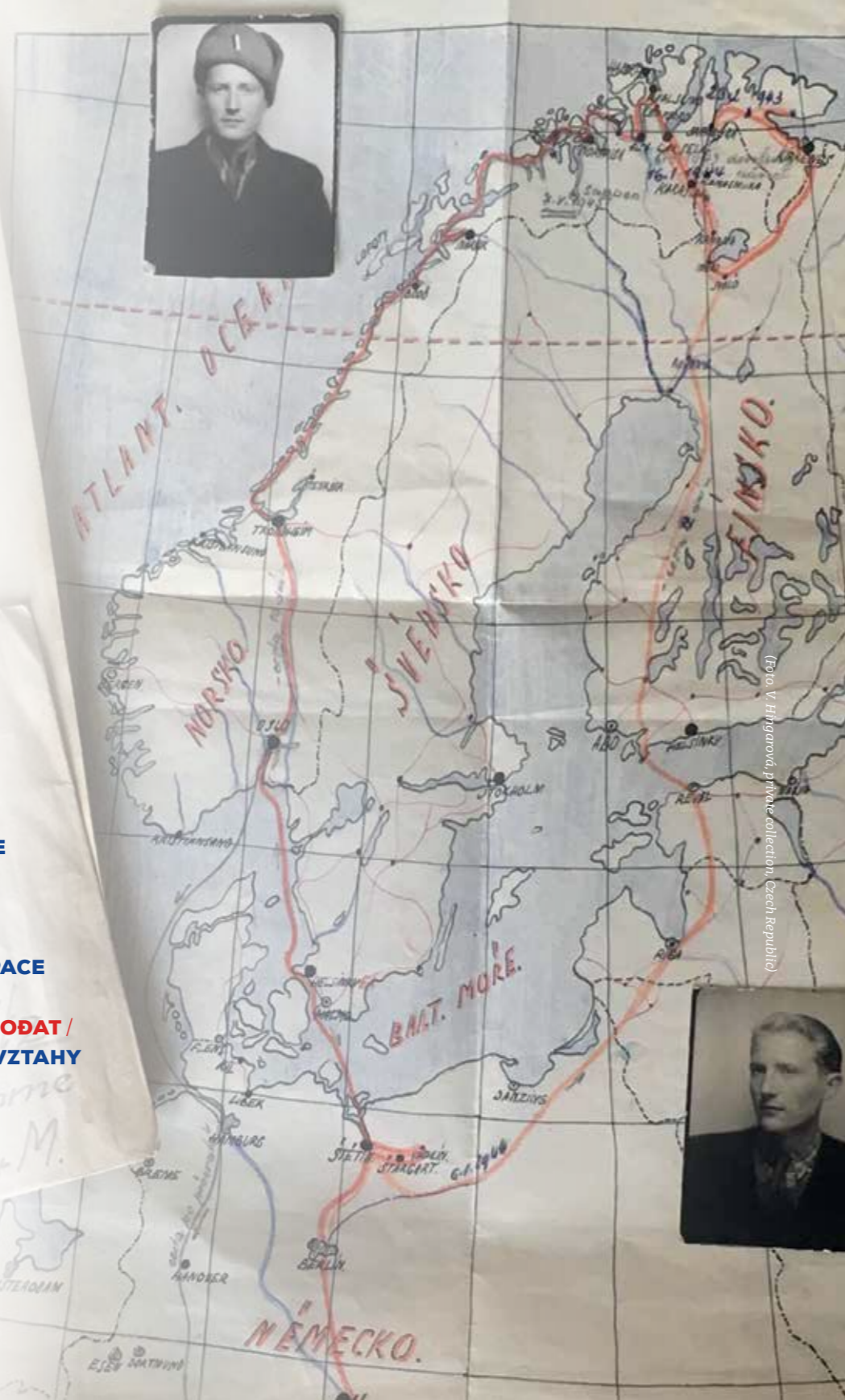

**SÁMI-ČEHKALAŠ
OKTAVUOĐAT
ČESKO-SÁMSKÉ
KONTAKTY**

**SÁMI-ČEHKKALAŠ
OKTAVUOĐAT
ČESKO-SÁMSKÉ
KONTAKTY**

SISDOALLU / OBSAH

- 6/ **GIITU / PODĚKOVÁNÍ**
- 7/ **LÁIDEHUS / ÚVOD**
- 8/ **ČEHKKALAŠ
BÁGGOBARGIT SÁMIS /
ČEŠI NA NUCENÉ PRÁCI
V SÁMSKU**
- 24/ **KÁRÁŠJOHKA
OKKUPAŠUVNNA ÁIGGE /
KARAŠOK BĚHEM OKUPACE**
- 40/ **GUOVDAGEAIDNU
OKKUPAŠUVNNA ÁIGGE /
KAUTOKEINO BĚHEM OKUPACE**
- 54/ **SÁMI-ČEHKKALAŠ OKTAVUOĐAT /
PROJEKT ČESKO-SÁMSKÉ VZTAHY**
- 58/ **GÁLDUT / ZDROJE**
- 60/ **ENGLISH SUMMARY**

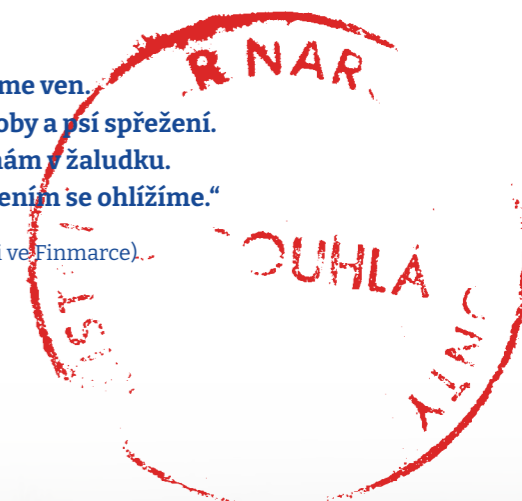
(Foto: V. Hingorová, private collection, Czech Republic)

**„Iđđedis mis lea friddjabeaivi ja mii váccašat olgun.
Deaivvadat sápmelaččaiguin geain heargeráiddut ja beatnagat.
Gal lea čáppis, muhto ammes nu, mis čolait bárgugohtet.
Muhto dattetge mii vilput geahččat čáppa heargeráiddu.“**

(J. Ševčík. Muittut bággobarggus Finnmárkkus)

**„Ráno máme volný den a jdeme ven.
Potkáváme Sámy na saních tažených soby a psí spřežení.
Jest to krásné, ale co platné, kručí nám žaludku.
Ale přesto za tím krásným sobím spřežením se ohlížíme.“**

(J. Ševčík. Vzpomínky na nucenou práci ve Finmarce)

(Foto: Norra collection, Charles University)

SÁMI-ČEHKKALAŠ OKTAVUOĐAT ČESKO-SÁMSKÉ KONTAKTY

Almmuhuvvon / Vydala:

Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Pátkova 2137/5, 180 00 Praha 8, Česká republika
Muzeum RiddoDuottar / RiddoDuottarMuseat, Mari Boine Geaidnu 17, 9730 Kárášjohka, Norga

Čállit / Autoři: Vendula Hingarová – Gudrun Eliissá E. Lindi – Johan Aslak Hætta

Jorgaleaddjit / Překladatelé: Gudrun Eliissá E. Lindi, Elle Bals, Ivana Pinkasová

Grafihkka / Grafika: Eva Holá

Sámi ja čehkkalas flávddaid málle / Malba české a sámské vlajky: Karel Gregor

Deaddilan / Tisk: Printbee s.r.o.

The publication was supported by the Cooperatio Program,
research area Literature at the Charles University, Faculty of Humanities
and by EEA and NORWAY Fund for Bilateral Relations.

FAKULTA
HUMANITNÍCH STUDIÍ
Univerzita Karlova

RiddoDuottarMuseat

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

První vydání / Vuosttaš deaddileapmi, Praha – Kárášjohka, 2024

© Vendula Hingarová – Gudrun Eliissá E. Lindi – Johan Aslak Hætta, 2024

© Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, 2024

© RiddoDuottarMuseat, 2024

ISBN 978-80-7571-117-5 (pdf)

SÁMI-ČEHKKALAŠ OKTAVUOĐAT ČESKO-SÁMSKÉ KONTAKTY

Vendula Hingarová – Gudrun Eliissá E. Lindi – Johan Aslak Hætta

GIITU

Čállit háliidit giitit moanaid ovttasbargoguimmiid. Muitalus vulggii Čehkkias 2019:s, dalle go Vendula dutkagođii čehkkalaš bággo bargiid muitalusaid Norggas, ja sin maŋisboahhtiin gávnai duháhiid mielde govaid soahteáigge Norggas ja maiddái sámi guovlluin. Maŋisboahttiid oskkáldas ovttasbargodáhtuin ja veahkkáivuodain lei vejolaš govaid atnit dutkamiidda ja máhcahit daid báikkiide gos dat leat vuolgguhuvvon 80 jagi dás ovdal. Midjiide lei illun ja heahkastupmin ahte ain vurkkodit ovddit buolvvaid soahtemuittuid ruovttus.

Vuosttažettiin giitit čehkkalaš bearrašiid maŋisboahttiid, erenoamážit Karin Novotná, Hana Mikulášková, Josef Knap ja Radim Kratochvíl, guđet idihedje sogaártnaideaset ja miedi- hedje almmuhit bearašgovaid dán almmuhan- ja čájáhus- prošeavttas.

Nuppádassii giitit Katri Somby, gii logaldalai sámi historj- jáš Kárral universitehtas 2022:s ja čanai Kárral universiteht- tii oktavuodaid museaide Sámis, mii lei álgun dasa ahte min čehkkalaš-sámi prošeakta sáhtii riegiidit.

Goalmmádassii giitit sámi informánttaid ja ovttasbargo- guimmiid Kárašjogas ja Guovdageainnus, ja Facebook-joavkkuid “Boares Kárašjoga govat” ja “Boares Guovdageainnu govat”, guđet/mat leat leamaš veahkkín dovdat olbmuid ja báikkiid govain ja buktán máhtu ja dieđuid prošeaktii.

PODĚKOVÁNÍ

Autoři by rádi poděkovali řadě spolupracovníků. Celý příběh začal v České republice v roce 2019, kdy se Vendula Hingarová rozhodla prozkoumat příběh Čechů nuceně nasazených v Norsku. U potomků, kteří k velkému překvapení stále doma uchovávají válečné materiály, dohledala tisíce foto- grafii z válečného Norska a také ze sámských oblastí. Díky nezištné ochotě potomků a milé spolupráci bylo možné ma- teriály využít k dalšímu výzkumu a také je vrátit do míst, kde původně před 80 lety vznikly.

První poděkování patří českým rodinám potomků, zde konkrétně Karin Novotné, Haně Mikuláškové, Josefu Knapovi a Radimu Kratochvílovi, kteří nás nechali nahlédnout do svých rodinných pokladů a souhlasili se zveřejněním rodinných fotografií v této publikaci a v rámci výstavního projektu.

Druhé poděkování patří Katri Somby, která v roce 2022 přednášela o sámské historii na Karlově Univerzitě. Propo- jila univerzitu se sámskými institucemi, a napomohla tak vzniku česko-sámského projektu.

Poslední poděkování patří sámským spolupracovníkům z Karašoku a Kautokeina, čtenářům facebookových skupin Gamle Karasjokbilder a Gamle Kautokeinobilder, kteří po- mohli identifikovat osoby a místa na fotografiích, poskytli další informace a poznatky.

LÁIDEHUS

ČEHKKALAŠ-SÁMI OKTAVUODAT OKKUPAŠUVNNA ÁIGGE

Eanemus vahágahttojuvvon guovlu nuppi máilmmesoadis lei Davvi-Norga. Duiska soahteveaga geassádeapmi guđii bol- dojuvvon dáluid ja biliduvvon infrastruktuvrra. Báikki olbmuin ja muhtun govain leat muittut guovllu birra ovdal soadi.

Heahkastupmin atnit ahte 80 jagi maŋjil go soahti nogai, leat ihtán govat dakkár báikkis gos oktage ii lean vuordán. Nu leatge čuđiid mielde govat soahteáiggis gieskat gávdnon Čehkkias daid čehkkáriid maŋis geat ledje vuollástuvvon Finnmárkkus bággo bargin.

Sii bohte iežaset dáhtu vuostá ja ráhkkankeahtá. Sii ferte- jedje hukset báhtaruslanjaid ja geainnuid duiskalaččaide. Sii vásihedje headi, nealggi ja garra árktalaš dálkkádaga. Vaikke ledje olmmošmeahtumis dilit de sii hearvvašedje luonddus ja báikki olbmuin.

Easkaidihuvvon govain lea alla árvu sámiid báikehistorjái. Dat duođaštit báikkiid mat billašuvve oalát. Govaid olbmuid ja báikkiid dovdan dahkkui ovttas sápmelaš áigevihtaniiguin. Danne lea dehálaš ahte dát muitalus čehkkalaččaid ja sápm- laččaid birra viimmat muitaluvvo sin iežaset gillii.

Girjjáš čuovvu čájáhusa „Čehkkáriid govat Sámis soadi áigge“, mii jagis 2024 čájehuvvo Prahas, Kárašjogas ja Guovdageain- nus. Girjjáš gaskkusta čehkkalaš bargiid historjjá Sámis, ja govaid soahteáiggis Kárašjogas ja Guovdageainnus.

ÚVOD

ČESKO-SÁMSKÉ KONTAKTY ZA OKUPACE

Severní Norsko bylo během druhé světové války nejhůře postiženou oblastí Skandinávie. Po ústupu německé armády zde zůstaly vypálené domy a zničená infrastruktura. Vzpo- mínky na předválečný region zůstaly v myslích místních obyvatel a na fotografiích.

Osmdesát let po skončení války se dobové fotografie objevily na místě, kde by je nikdo nečekal. Stovky válečných fotografií byly nedávno dohledány v České republice v pozůstalostech Čechů totálně nasazených v okupovaném Norsku.

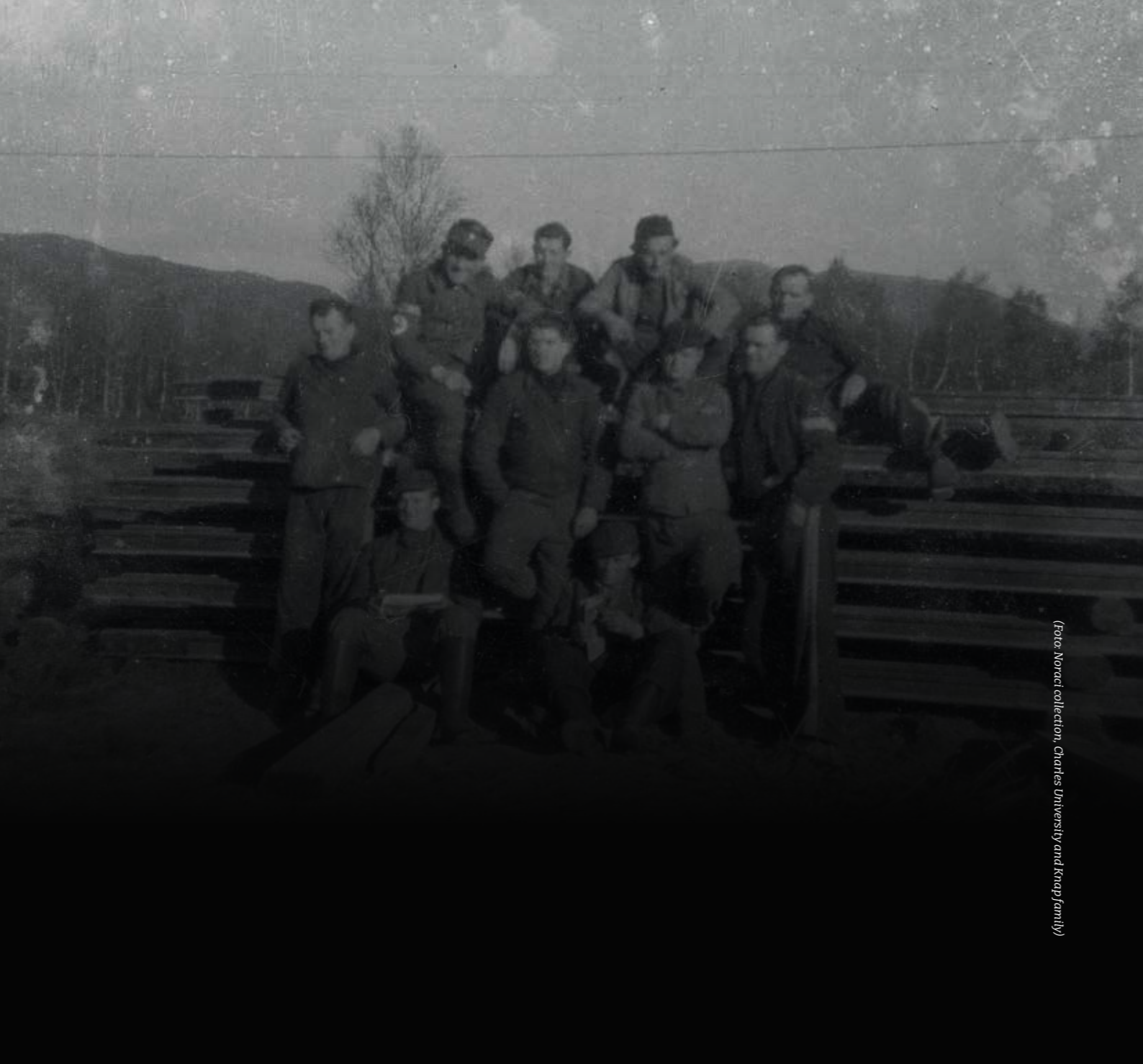
Čeští dělníci zde museli pracovat na stavbě bunkrů a silnic, zakusili příkoří, hlad a krutou arktickou zimu. Navzdory útra- pám je fascinovala příroda a obyvatelé.

Pro sámskou lokální historii mají nově objevené fotogra- fie výjimečnou cenu. Dokumentují život nasazených cizinců a zároveň místa, která byla na konci války zcela zdevastována.

Identifikace míst a osob probíhala ve spolupráci se sámsky mluvícími pamětníky. Považujeme za důležité, že tento příběh o Češích a Sámech zazní i v jejich jazyce.

Tento katalog doprovází výstavu „České fotografie ze Sám- ska z druhé světové války“, která byla v roce 2024 předsta- vena v Praze, Karašoku a Kautokeinu. Představuje příběhy českých dělníků v Sámsku a fotografie pořízené v sámských obcích Karašoku a Kautokeinu během okupace.

**ČEHKALAŠ
BÁGGOBARGIT SÁMIS
ČEŠI NA NUCENÉ
PRÁCI V SÁMSKU**

(Foto: Norra collection, Charles University and Knap family)

Čehkkalaš bargiid joavku ovttas duiskalaš huksenhoavddain geaidnohukseamis Álttá lahka.

Pracovní skupina českých dělníků s německým stavbyvedoucím na stavbě silnice nedaleko Alty.

ČEHKKALAŠ BÁGGOBARGIT SÁMIS

Duiska okkupašuvdnafápmu dárbbášii bargiid Norgii ja vieččai vuollástuvvon riikkain badjel 130 000 olbmo bargui. Eatnasat ledje soahtefággat, muhto maid siviila bargit, nugo čehkkalaččat.

Sullii guokteduhát čehkkalačča sáddejuvvojedje vuollástuvvon Čehkoslovákiás guhkás davás Norgii. Measta golbma jagi sii orro ja bákkus barge doppe. Álggogeahčen 1943 bohte badjel 60 čehkkalačča Finnmáarki huksen dihte duiskalaččaide bargoleairraid, geainnuid ja hápmaniid. Sis lei lossa bargu ja fertejedje bargat 10–12 diimmu beaivái. Sii gilláje buollašis ja moite heajos orrunbáikkiid ja borramuša.

Čehkkalaččaide lei bargo- ja eallindilli garas, sii eai lean hárvánan árttalaš dálkkádkáid, eaige sis lean doarvái gárvvut eaige lean hárvánan birget davviguovlluin. Lihkká lei čehkkalaš bargiin ollu buoret dilli ja friddjavuohta go soahtefággain. Eai čehkkalaččat Sámis nelgon, eaige jápmán vuoimmeheami dihte. Álggos barge manuálalaš bargguid, ovdal go bidje sin spesialiserejuvvon bargguide. Okta čehkkalaš galggai govvidit bággobargiid, nuppit fas barge duiska leairraid goahkkan, skuovvadeaddjin ja snihkkárin.

Astoáiggis besse sii vánddardit leairraid olggobealde. Sii vánddarde ja vásihe luonddu, mii sin mielas lei hui erenoamáš, ja sis lei oktavuolta sápmelaččaiguin ja dáččaiguin. Giela dihte eai gulahallan nu bures. Eanas čehkkalaččat Norggas cevze bággooormis, ja 1945 čavčča máhce ruoktot Čehkoslovákiái. Sii fievrride čuohteneare gova mielde ruoktot mat dokumentereje bággobargiid diliid ja eallima Sámis.

ČEŠI NA NUCENÉ PRÁCI V SÁMSKU

Nacisté potřebovali v okupovaném Norsku pracovní sílu, proto sem zavlekli na práci přes 130 000 cizinců z řady zemí okupované Evropy. Většinu tvořili váleční zajatci, ale část civilní pracovníci, včetně Čechů.

Polovojenská Organizace Todt, která zajišťovala stavbu opevnění a vojenské infrastruktury, dopravila na daleký sever na dva tisíce Čechů. Na stavbách silnic, přístavů a pracovních táborů tu strávili téměř tři válečné roky. Těžká práce deset až dvanáct hodin denně v nehostinném prostředí s omezeným zásobováním je poznamenala na celý život. Trpěli zimou a stěžovali si na špatné ubytování a stravu.

I tak se českým pracovníkům v rámci nacistické pracovní hierarchie dostávalo mnohem lepšího postavení a svobody než válečným zajatcům. Češi neumírali hladem ani vyčerpáním. Zpočátku vykonávali manuální práce, ale postupně je Němci pověřovali specializovanějšími úkoly. V německých táborech pracovali jako kuchaři, ševci a truhláři či jako pomocné kancelářské síly, v ojedinělých případech jako zdravotníci či fotografové.

Ve volném čase se Češi směli pohybovat mimo tábor. Poznávali okolí a fascinující přírodu a navazovali kontakty se Sámy a Nory. Kvůli jazykové bariéře bylo vysvětlení jejich situace obtížné.

Většina Čechů nucený pobyt v Norsku přežila a na podzim 1945 se vrátila do osvobozeného Československa. Po návratu domů do Československa hovořili Češi o nuceném nasazení jako o ztraceném mládí, nicméně vzpomínali na krásnou přírodu a na přátelství s místními obyvateli. Z pobytu si přivezli fotografie i pohlednice, ze kterých si vytvářeli památní alba.

(Foto: Nordici collection, Charles University)

Oappážagat Iiddá-Sámmul Biret Kristiane (1926–2008) ja Hjørdis Kathrine (1924–2006), ja sudno áhčči, Iiddá Sámmul (1891–1948). Ládjoreanggat leat čehkkalaš albmát, geaid tuiska okkupašunfápmu sáddejedje bággobargin Norgii.

Češi nasazení jako sekáči trávy v Karašoku u místních farmářů. Na snímku sestry Berit Kristiane (1926–2008) a Hjørdis Kathrine (1926–2008) a jejich otec Samuel Adolf Balto (1891–1948).

MÁTKI VUOLLÁSTUVVON ČEHKOSLOVÁKIAS KÁRÁŠJOHKII

„Maŋŋil go joavddaimet Berlinii skábmamánu 1942, de dolvo min Schlachtensee-leirii ja juogadedje Todt-organisašuvdnii Davvi-Norgii, bajábeal poláragierddu Kárášjohkii. Joavddaimet Osloi fatnasiin juovlamánu 1942. Osloi fievrridedje min togain Troanddimii, gos juovlaluomus barggaimet hápmanis. Oddajagemánu bidje min Riegel-fatnasii. Mátki bisttii vihhta beaivve, ja midjiide lei várrejuvvon borramuš viđa beaivái. Dađi bahábut mátki ádjánii gávccii beaivve, fatnasis ráhkadedje borramuša eaige lean váráidduhttimat. Diesel leavai juhkančáhcetánkii. Nu ahte mii nealguimet ja goikkaimet.

Go guokte beaivve leimmet leamaš Áhkkánjargga hápmanis, de jotkkiimet Lapland-fatnasiin Áltái, gos vurddiimet guokte beaivve. Loahpas jođiimet Levdnjii, ja das min fievrridedje guorbmebiillaiguin Kárášjohkii guovvamánu 1. beaivve 1943.

Logahan čehkkalaččaid namaid geaiguin mun barga ja orrun ovtta Kárášjogas: Jiří Víšek, báhkár Prahas, František Šustr, eret Nasavrky:s, Václav Milánek, eret Havlíčkuv Brod:as, Rabušic Jaroslav, goarru Kostice:s, Reichl Václav - Nová Ves Kdyně. Min čálihedje olggos Todt-organisašuvnna bargin. Kárášjogas beaivválaččat murriimet vai lea boaldámuš. Buollašat ledje sullii -25°C. Muhtun beivviid lei -40°C. Midjiide gulai vuojániid mátasdoallan. Dáppe eai lean geainnut eaige ruovdemáđijat. Biillat vudje jikŋon vuonaid alde dálvit ja gaskaboddosaš geainnuin geassit. Báikki olbmot ledje eanaš sápmelaččat. Sii ledje ustitlaččat midjiide.“

CESTA NA DALEKÝ SEVER DO SÁMSKÉHO KARAŠOKU

„Po příjezdu do Berlína v listopadu 1942 jsme byli ubytováni v lágru Schlachtensee, zařazeni do Organizace Todt a posláni do severního Norska za polární kruh do Karašoku. Do Osla jsme přijeli lodí v prosinci 1942. Odtud jsme byli přesunuti vlakem do Trondheimu, kde jsme vánoční svátky strávili prací v přístavu. V lednu jsme byli naloděni na loď Riegel. Cesta trvala pět dní. Dostali jsme s sebou jídlo na pět dní, cesta ale bohužel trvala osm dní, na lodi se nevařilo a nebyly zde žádné zásoby. Do nádrže s pitnou vodou se dostala nafta. Tak jsme hladověli a žíznil.

Z přístavu Narvik jsme po dvou dnech pokračovali lodí Lapland do Alty, kde jsme dva dny čekali. Nakonec jsme se plavili do Lakselvu, odkud jsme byli na nákladních autech dopraveni 1. 2. 1943 do Karašoku.

Uvádím jména Čechů, se kterými jsem pracoval a bydlel v Karašoku: Jiří Víšek, cukrář z Prahy, František Šustr z Nasavrku, Václav Milánek z Havlíčkova Brodu, Rabušic Jaroslav, krejčí z Kostice, Reichl Václav – Nová Ves u Kdyně. Byli jsme vedeni jako personál Organizace Todt. V Karašoku jsme denně chodili dělat dřevo (břízky), abychom měli čím topit. Zima byla s mrazy kolem – 25°C. Zažili jsme pár dnů – 40°C. Dělalí jsme údržbu dopravy. Silnice a železnice zde neexistovaly. V zimě jezdila auta po zamrzlých fjordech a v létě po provizorních cestách. Místní obyvatelé byli převážně Laponci. Chovali se k nám přátelsky.“

Antonín Ševčík, 2001.

ČEHKKALAŠ BARGIID MUITALUSAT

Jagis 1943 nazisttat bákkus bidje unnimus 60 čehkkalačča bargat Kárášjoga, Álttá ja Girkonjárdga guovlluin. Paramiliteara organisašuvdna Todt, mas lei ovddasvástádus hukset infrastruktuorra, bidje čehkkalaččaid dahkat geainnuid ja hukset leairraid ruošša fáŋggaide. 1944 čavčča sii gárte bággosirdimii go duiska soahtevahka geassádii Ivggu-suodjaluslinnjá rádjái. Sii ožžo friddjavuođa geassemánus 1945.

Njukčamánu 1943 biddjui **Antonín Ševčík** (1921–2002) bargui Kárášjohkii. Mátki ruovttus Norgii, oktan bisánemiiguin, bisttii golbma mánu. Álgoálggus galggai son veahkkin hukset ruovdemáđija, muhto maŋŋel bidje duiskalaččat su muohtačorgema veahkebargin. Geasset veahkehii son báikki olbmuid lájuiguin. Kárášjogas son oahpai čuoigat. Geassemánus 1944 son vulggii ruoktot oanehis dearvvašvuodavirgelohpái. Maŋŋil soađi bargagođii goarrun. Su bearaš vurkkoda ain su soahtegovaid.

Oldřich Svoboda (1921–1996) lei máhralaš gávpogis Třebíč eret. Rievtti miel son galggai bargat kántorbargin, muhto okkupántat sáddeje su veahkebargin hukset geainnu Álttá lahka. Son vásihii nealggi, heajos dálkki ja buozalmasvuoda. Álttás oahpásnuvai son muhtin bearrašii geainna gulahalai reivviid bokte maŋŋel soađi. Son čálii iežas muittuid soahteáiggi vásáhusaid birra. Čállagiin lohkat ahte son gájui iežas nealggis go osttii bohcco. Su áddjut pláne guorrat su soahteáiggi luottaidd Norggas.

Josef Knap (1922–2010) gii bođi unna čehkkalaš gilázis, biddjui bággobargin. Su bidje Riehpovutnii, gos geaidnu galggai huksejuvvot. Son orui ruošša fáŋgaleairra lahka siviila olgoriikabargiid bráhkás. Son oinnii go ruošša fáŋggaid biinnidedje, ja geahččalii veahkehit sin, son čiegai biebmoloahpaid ja oapmebiktasiid. Iežas orrunáiggis Sámis sus gárte čázehat mielde ruoktot, maid su bárdni ain vurkkoda oktan stuora govvačoakkáldagain.

(Foto: Josef Knap family)

PŘÍBĚHY ČECHŮ

V roce 1943 se přes 60 Čechů ocitlo v nejsevernější části Finmarky, kde žilo početné sámské obyvatelstvo. Byli nasazeni na práci v okolí pobřežních měst a ve vnitrozemí v oblasti norskó-finské hranice – v Altě, Karašoku, Reppafjordu a v Kirkenesu. Na podzim roku 1944 byli deportováni spolu s ustupující německou armádou za Lyngenskou obrannou linii. Svobody se dočkali v květnu 1945.

Antonín Ševčík (1921–2002) se vyučil krejčím a byl nasazen v Altě a Karašoku. Původně měl pracovat na stavbě železnice, později ho Němci využívali jako krejčího a pomocnou sílu – měl odklízet sníh a sít trávu. V Karašoku se naučil lyžovat. V červnu 1944 odjel na krátkou zotavenou domů. Po válce se vrátil ke svému povolání. Jeho rodina dodnes uchovává válečné fotografie z Karašoku.

Oldřich Svoboda (1921–1996) pocházel z Třebíče. Měl být nasazen jako kancelářský úředník, ale okupanti ho poslali jako pomocného dělníka na stavbu silnic nedaleko Alty (Okselv). Zažil tu hlad, arktické počasí a útrapy. V Altě se seznámil s místní rodinou, se kterou udržoval korespondenci i po válce. Po roce odjel na zdravotní dovolenou do okupované vlasti, kde z pracovní služby dezertoval. Skrýval se potom na statku až do konce války. Po jejím skončení o svých zážitcích z Norska často vyprávěl, svůj válečný pobyt popsal v pamětech. Zmiňuje v nich mimo jiné, že od hladu ho zachránila koupě soba. Jeho vnuk plánuje cestu po dědových válečných stopách v Norsku.

Josef Knap (1922–2010) pocházel z malé české vesnice, kde se vyučil truhlářem. V listopadu 1942 byl povolán na nucenou práci a nasazen k německé firmě Otto Conrad na stavbu silnice v okolí Alty, Hammerfestu a Reppafjordu. Zažil kromě náročných prací i týrání sovětských zajatců. Z pobytu se zachoval jeho deník a mnoho fotografií a dobových materiálů, mezi nimi i sámské papuče.

(Archiv Ministerstva zahraničních věcí, Praha)

(Foto: Nordal collection, Charles University and Ševčík family)

ČEHKALAŠ BÁGGOBARGIT FINNMÁRKKUS

„Álttás mii bargat fatnasiid gurret, muohttaga čorget ja leairra hukset. Hukset konsentrašuvnnaleairras, gosa fárret vahku ovdal juovlaruohta. Go juovlaruohta boahit borrat mállásiid, de behtohallat. Boradanlatnja lea giddejuvnon midjiide olgoriikalaččaide. Duiskalaččain gal leat valjis herskot ja juhkamuš bevddiin. Midjiide olgun buollašis guossohit rihča teaja láibbi haga. Mii máhccat bráhkáide, sávvat guhtet guoibmáseamet buriid juovllaid ja dearvvašvuoda. Mun lávllun čehkkalaš lávlagiid ja juovlalávlagiid, ja gaskaija áigge lávllut Čehkoslovákia nátionállávлага.

Idđedis mis lea friddjabeaivi ja mii váccašat olgun. Deaivvadat sápmelaččaiguin geain heargeráiddut ja beatnagat. Gal lea čáppis, muhto ammes nu, mis čolait bárgugohtet. Muhto dattetge mii vilput geahččat čáppa heargeráiddu.

Nu gollet beaivvit, vahkut ja mánut, ja njukčamánu 20. b. fárret njárgii sullii 80 km eret Álttás, mii gohčoduvvo Gammelvær (Láhpis), vuona ja ábi rájá alde. Nuppe bealde lea Ákŋoluokta Sállán-sullos. Mii bargat bráhkaid hukset, muohttaga čorget ja eanaš sullo sihkkarastit. Go leat huksen bráhkaid, jearrat geat das galget orrut. Vástádus lea: fánngat, ja das gal dorggiidat, go mis leat leamaš lossa dilít Álttás. Čievččastuvvot stevveliin ámadadjui jna.

Geassemánu 18. b. lea geassejorggáldat, ja dat mearkkaša ahte beaivváš ii luoitát 24 diibmui. Lea duođaid čáppat oaidnit gaskaijabeaivváža. Fas beasat oaidnit iešguđet ivnniid go beaivváš badjána. Mii bargat guđa rájes idđedis gitta guđa rádjai eahkedii, earret go betonŋa ráhkadat. Dalle bargat guhkit, dassái go leat gievdan. Eahkediid ja friddjasotnabeivviid mat mis leat njeallje vahku, golahat mii čállit reivviid ruoktot, lávllut ja máinnastit, ja muittašit bearraša ja ruovttu.

SVĚDECTVÍ NASAZENÉHO VE FINMARCE

„V Altě pracujeme na vykládání lodi, odhazování sněhu a stavění lágru. Stavíme v koncentračním lágru, kam se stěhujeme týden před Štědrým dnem. Nato na Štědrý den přicházíme pro večeři, avšak jaké jest naše zklamání. Kantýna jest pro nás cizince uzavřená. Němci ovšem na stolech mají plno dobrot a pití. Pro nás venku pod širým nebem dávají hořký čaj bez chleba. A přicházíme zpět na barák, jeden druhému popřejeme šťastné a veselé svátky a hodně zdraví. Zpíváme české písně a koledy, o půlnoci se zpívá československá hymna.

Ráno máme volný den a jdeme na procházku. Potkáváme Sámy na saních tažených soby a psí spřežení. Jest to krásné, ale co platné, kručí nám v žaludku. Ale přesto se za tím krásným sobím spřežením ohlížíme.

A tak běží dny, týdny, měsíce a my se 20. 3. 1943 stěhujeme na poloostrov asi 80 km od Alty zvaný Gammelvær, na rozhraní fjordu a moře. Naproti jest ostrov Hasvik pã Sørøya. Pracujeme na stavění baráků, odhazování sněhu a hlavně na opevnění tohoto ostrova. Když jsme postavili barák, ptáme se, kdo tam bude bydlet. Odpověď zní: vězňové, což nám bere veškerou chuť, neb v Altě jsme prožili toho dost. Bití, kopance botou do obličejů atd.

Nastává rovnodennost 18. června, kdy sluníčko 24 hodin nezapadá. Jest to skutečná nádhera vidět půlnoční slunce. Opět jsou vidět různé barvy při východu slunce. Pracuje se od 6 hodin do večera do 18 hod, pokud se nebetonuje. To pak se pracuje do padnutí. Večery a volná neděle po čtyřech nedělích se krátí psaním dopisů domů, zpěvem a vyprávěním a vzpomínkami na domov.“

Miroslav F. , 2001

Jaroslav Malý lei vitmadis amatevragovvideaddji, ja Todt Einsatz Wiking-organisašuvdna Áhkkánjárggas gohčui su bargat govvideaddjin. 1944:s son lei organisašuvnna jođiheddjiid mielde dárkkistit duiska bargoleairraid Finnmáarkkus. Dá šilta mii čájeha Kárašjohkii lea 77 km.

Jaroslav Malý byl nadaný amatérský fotograf a Organizace Todt Einsatz Wiking v Narviku mu přidělila práci fotografa. V roce 1944 se zúčastnil inspekční cesty po německých pracovních táborech ve Finmarce. Na snímku s cedulí Karašok 77 km.

SÁPMELAČČAID JA BÁGGOBARGIID GOVVIDEADDJI

Jaroslav Malý (1922–1971) gohččojuvvui 20 jahkásažžan bággobargin Duiska riikkas. Berlinas su sáddejedje Hárstáidde, gosa jođii guokte mánu Oslove, Troanddima ja Áhkkánjárgga bokte. Son lei ealjáris govvideaddjin ja lei váldán iežas govvenapparáhta fárrui Norgii. Son barggai veahkkebargin Theo-riddobatteriija huksemiin, ja sirdojuvvui dasto kántorbargin Áhkkánjárgii.

Jagis 1944 galledii Romssa ja Finnmáarkku, gos Todt-organisašuvnna ovddas govvidii olgoriikka bág-gobargiid. Čuđiid mielde govat, earret eará báikki olbmui, leat vurkejuvnon dán mátkkis. Áhkkánjárggas gávnnai moarsi, norgalačča Ellen Romsloe, geainna náitalii maŋŋil soađi. 1948 rájes soai oruiga Pahas ja oaččuiga jumežiid. Vaikke soai ollu gerddiid geahččaleigga, de kommunistaeiseválddit eai diktán sudno ovttas bearrašiin galledit Norgga. Jaroslav jámii 1971:s. Eamidis Ellen háliidii máhccat Norgii mánáiguin, muhto kommunistaeiseválddiin ii lean dáhttu diktít mánáid fárret eret riikkas. Son orui Pahas dassái go jámii, ja lei vurkkodan Norggas govviduvvon govaid. Easka gieskat gávdne su maŋisboahttit govaid boares koaffaris ja lágidedje daid dutkamii. Vajálduvvon govat čájehit Kárašjoga ja Guovdageainnu 1944 geasi.

FOTOGRAF SÁMŪ A NASAZENÝCH DĚLNÍKŮ

Jaroslav Malý (1922–1971) jako dvacetiletý obdržel povolání k nasazení do Říše. Z Berlína ho poslali do Harstadu, kam cestoval dva měsíce přes Oslo, Trondheim a Narvik. Byl vášnivým fotografem a do Norska si s sebou přivezl fotoaparát. Pracoval jako pomocný dělník na stavbě pobřežní baterie Theo, poté byl přeložen jako kancelářská síla do Narviku. Během roku 1944 procestoval kraje Troms a Finnmark, kde pro potřeby Organizace Todt vyhotovoval fotografické snímky zahraničních pracovníků. Z této cesty se dochovaly stovky snímků z válečného života místních obyvatel. V Narviku si našel přítelkyni, Norku Ellen Romslovou, se kterou se po skončení války oženil. Od roku 1948 žili v Praze a narodila se jim dvojčata. I přes četné snahy nedovolily komunistické úřady celé rodině Norsko navštívit. Malý zemřel v roce 1971 a jeho norská manželka se chtěla vrátit s dětmi do Norska. Komunistické úřady však dětem nevydaly povolení k vystěhování. Paní Malá žila do své smrti v Praze. Její potomci teprve nedávno našli ve starém kufru zapomenuté válečné fotografie a předali je k bádání. Snímky dokumentují Karašok a Kautokeino v létě roku 1944.

(Foto: Jaroslav Malý/family)

1944 geasi son govvidii Todt-organisašuvnna ovddas olgoriikkalaš bargiid duiska bargoleairrain Finnmárkkus. Dát ledje siviila bággebargiid leairrat, eatnašat Polskkas ja Čehkoslovákias eret.

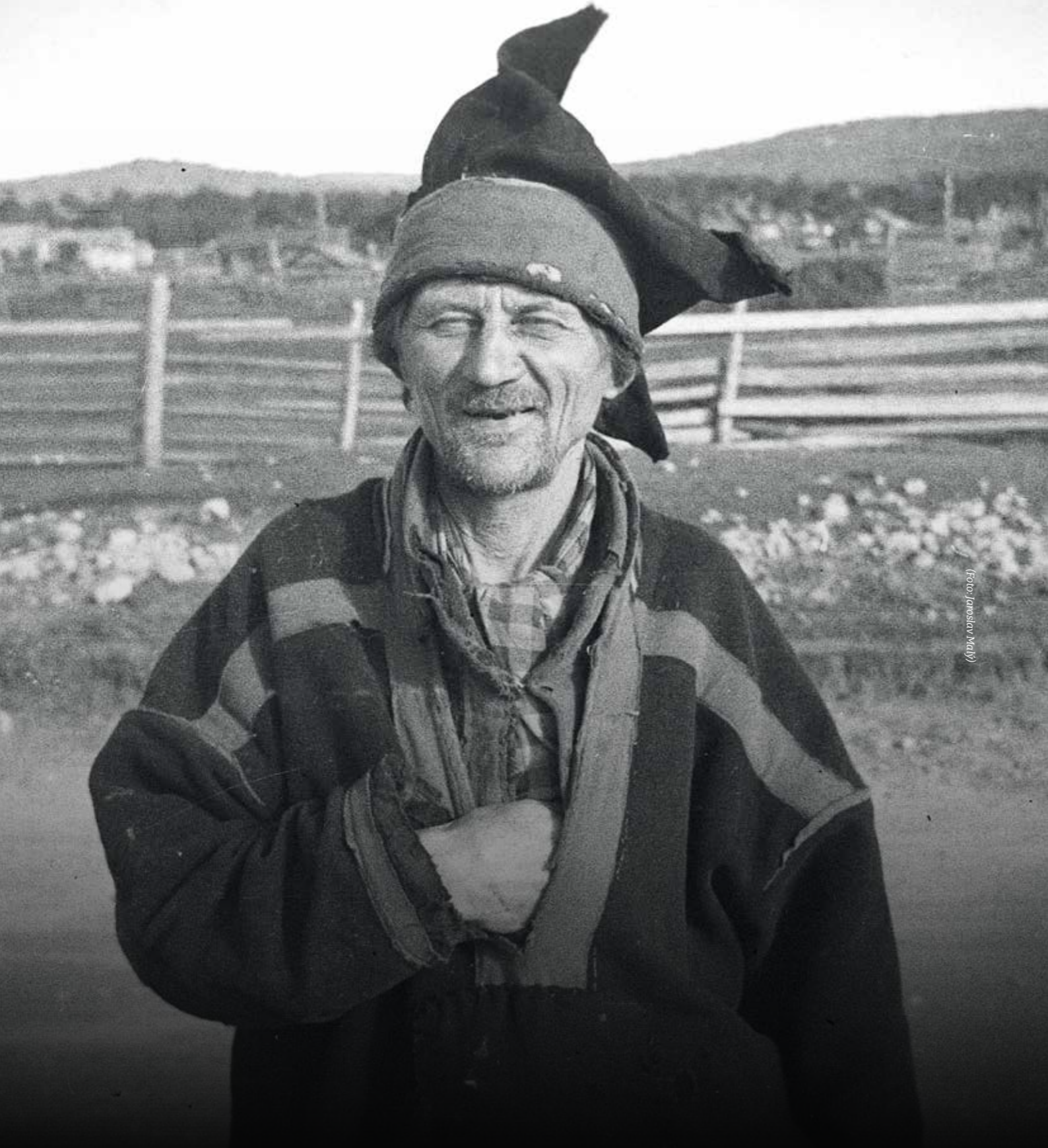
V létě 1944 fotil pro Organizaci Todt zahraniční dělníky v německých pracovních táborech ve Finmarce. Jednalo se o tábory nuceně nasazených civilistů převážně z okupovaného Polska a Československa.

(Foto: Jaroslav Malý)/(Foto: Jaroslav Malý/family)

Jaroslav Malý govvidii Kárášjoga ja Guovdageainnu olbmuid muhtun dárkkistumátkkis 1944. Govas bajábealde lea polskalaš bággebargi.

Jaroslav Malý během inspekční cesty v létě 1944 fotil i místní Sámy v Kautokeinu a Karašoku. Nahoře snímek polského nuceně nasazeného dělníka.

Almmái govas lea Lásut Piera (1890–1965). Su bálddas čuožžu Jaroslav Malý (1921–1971), čehkkalaš bággobargi.

Per Larsen Gaup (1890–1965) s Jaroslavem Malým (1921–1971), českým nuceně nasazeným dělníkem.

Almmái govas lea Lásut Piera (1890–1965). Lásut Piera lei náitalan Bientta Rávnnaín (1891–1974). Sii orro Báhkiljogas.

Sámský muž na obrázku je Per Larsen Gaup (1890–1965). Per Larsen Gaup byl ženatý s Ravnou Persdatter Lille (1891–1974) a žili v Báhkiljohce.

**KÁRÁŠJOHKA
OKKUPAŠUVNNA ÁIGGE**

**KARAŠOK
BĚHEM OKUPACE**

KÁRÁŠJOHKA OKKUPAŠUVNNA ÁIGGE

Vuosttaš fánngat bohte Kárášjohkii 1942:s. Sii huksejdedje geainnu Supmii, mii gohčoduvvui «varrageaidnun». Ledje njealjje leairra gos jugošláva, ruošša ja duiskalaš fánngat. Gili olbmot, sihke mánát ja ollesolbmot, oidne ahte fánngaid biinnidedje, cápme ja ránggaštedje, ja báhče. Mánngas geahččaledje veahkehit. Muitobázzi ceggejuvvui 1970:s. Eará nationalitehtatge vuollástuvvan riikkain bággejuvvojedje bargui Kárášjohkii. Earret eará moaddelogi čehkkára.

Čakčamánu 4. b. 1944 ráfisoahpamuš Sovjetlihtu ja Suoma gaska dagahii ahte duiska soahteveahka fertii báhtarit Davvi-Suomas 200000 soalddáhiin ja 60000 heasttain. Bilidedje buot mii leažžá dan gaskkas. Duiska báhtaranráidu oktan soahtefánngaguin ádjánii beannot mánu Kárášjoga meattá.

Olbmuid gievregohte evakueret. Bággosirdimii serve eanaš dušše buohccit ja vuorasolbmot, earát čiehkájedje barttaide ja godiide leahkeráiggiin ja mehciin, ja Suoma beallái. Lihkus lei liehmuš čakča ja olbmot birgejedje. Sámiid árbevierrun lei birget luonddus, ja ássan lei riikkarájáin beroškeahttá.

Juohke okta dálle, návet ja olgovisti lei boldojuvvon. Olbmot eai gávdnan earágo gutna- ja čitnalánaid, ja áibmui gaivájedje tiilabohccit. Kárášjoga kirku ledje seastán, ja dan atne sihke buvdan, biebmorádjosiin, ássanstohpun ja buhcciide. Guokte logijagi masse mánát skuvlaoahpu, das go Duiska 1940:s válddii stuorát dáluid iežas atnui. Maŋŋil soađi oahpahuvvui bráhkáin. Lulde lágidedje nuorra dárogielagiid davás oahpahit almmá skuvlen- ja sámeگیeloahpu haga, nug. «buhtadusoahpaheadjin». Jagis 1947 álggi oddasishuksen.

(Foto: Jaroslav Malý family)

KARAŠOK BĚHEM OKUPACE

V roce 1942, během okupace Norska, nacisté do Karašoku deportovali stovky zajatců. Nasadili je na stavbu silnice z Karašoku do finského vnitrozemí. Silnici se přezdívalo *Krvavá cesta*. Zajatci pocházeli hlavně z Jugoslávie a Sovětského svazu. Němci je umístili do čtyř pracovních táborů. Obyvatelé Karašoku, mladí i staří, viděli, jak je nacisté bili, mučili a stříleli. Mnozí se snažili zajatcům pomoci.

Mírová dohoda mezi Sovětským svazem a Finskem ze 4. září 1944 znamenala, že německá armáda musela s 200 000 vojáky a 60 000 koňmi opustit severní Finsko. Ustupující německé vojsko s válečnými zajatci proudilo přes Karašok sedm týdnů. Vojáci tu vše zpustošili.

Obyvatelé dostali příkaz k povinné evakuaci. K té však nastoupili jen starší a nemocní lidé, ostatní obyvatelstvo uteklo a schovalo se v odlehlých srubech, boudách a chýších na norské i finské straně hranice. Naštěstí bylo zimní počasí na přelomu let 1944 a 1945 poměrně mírné a lidé v provizorních úkrytech přežili. Sámové tradičně žijí v úzkém sepětí s přírodou a dokážou v ní přežít. Navíc Sámové dobře znali oblast norskofinského pohraničí a dokázali se zde pohybovat, aniž je okupanti zpozorovali.

Ustupující vojsko Karašok totálně zdevastovalo. Vypálilo veškerá obydlí, statky a hospodářské budovy. Navrátilci našli jen hromady uhlí a popela, ve kterých zbyly ohořelé komíny. Jediná budova, která byla destrukce ušetřena, byl starý dřevěný kostel. Po válce pak sloužil jako sklad potravin, ošetrovna a noclehárna. Obnova města začala v roce 1947.

Provoz školních budov, které okupační správa zabrala už v roce 1940 a které později srovnala se zemí, se podařilo obnovit až o celá dvě desetiletí později. Po válce se dlouho vyučovalo v kasárnách. Norské úřady na sever posílaly z jihu učitele, kteří často neměli potřebnou kvalifikaci.

Sámské a severonorské oblasti patřily k válkou nejvíce postiženým oblastem v Norsku. Rekonstrukce a obnova se protáhla na řadu desetiletí. V roce 1970 byl v Karašoku vztyčen památník připomínající zemřelé zajatce.

(Foto: Josef Knap family)

(Foto: Jaroslav Malý)

Stávron-Sámmul (1876-1961, riegádan Porsáנגgus) náitalii 1909:s leaskkain Kirstte-Inggáin (1867-1951, r. Spein Guovdageainnus). Sudno bárdni: Inggá Lemet (1910-1994), Brobakken. «Jus mus livččii guokte olles juolggi, de livččen Spierttanjárgga oaivi», lei Sámmula luohhti. Inggá vuosttaš isit lei Nihka-Per Jovvna (1842-1905), sudno mánát ledje Jonná Rávdná (1893-1945) ja Jonná Lásse (1897-1972)

Samuel Klemetsen Helander (1876 Porsanger - 1961) se v roce 1909 oženil s vdovou Ingou Rasmusdatter Gaupovou (1867 Kautokeino - 1951). Narodil se jim syn Helander (1910 Brobakken - 1994). „Kdybych měl obě nohy pohromadě, byl bych hlavou Spierttanjárga,“ stojí zaznamenáno v Samuelově joiku. Ingíným prvním manželem byl Jon Persen Gaup (1842-1905) a narodily se jim dvě děti, Ravna (1893-1945) a Lars (1897-1972).

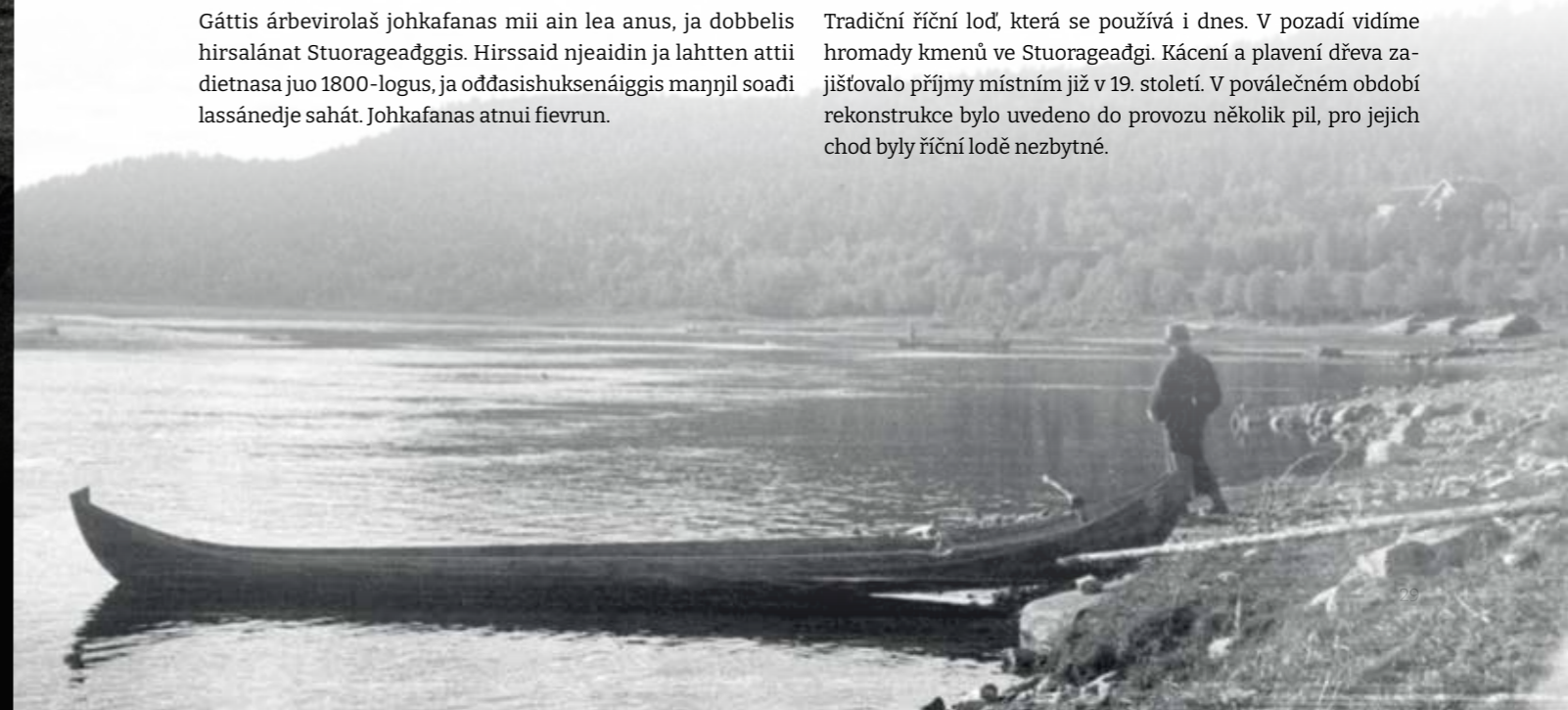

Dološ Márkannjárgga gilli máttabeale joga, maid tuiska soah-teveahka bolddii ja bávkalahtii skábmánánuš 1944. Áidna mii bázii lei kirku, huksejuvvon 1807, mii dál lea Finnmárkku boarraseamos muorrakirku.

Jižní strana řeky v Karašoku nedaleko kostela, který německá armáda v listopadu 1944 vypálila a srovnala se zemí. V Karašoku přečkal válku jen jeden kostel (z roku 1807). V současnosti je nejstarším dřevěným kostelem ve Finmarce.

Gáttis árbevirolaš johkafanas mii ain lea anus, ja dobbelis hirsalánat Stuorageađggis. Hirssaid njeaidin ja lahtten attii dietnasa juo 1800-logus, ja ođđasishuksenáiggis manjil soadi lassánedje saháat. Johkafanas atnui fievrun.

Tradiční říční loď, která se používá i dnes. V pozadí vidíme hromady kmenů ve Stuorageađgi. Kácení a plavení dřeva zajišťovalo příjmy místním již v 19. století. V poválečném období rekonstrukce bylo uvedeno do provozu několik pil, pro jejich chod byly říční lodě nezbytné.

(Foto: Jaroslav Malý)

(Foto: Jaroslav Malý)

(Foto: Jaroslav Malý)

Gurut b. Reidár Kirste, r. 1935, Biret-Ándde Ánne (1931–2011) ja Jánssa-Sire Sofe (1931–2014). Earret sii golmmas, de leat nuppi govass maiddái Iiddá-Biret Nils Adolf (1935–2007) spárkkain ja gasku gova su oappát Ánne (1933–2023) ja Ágot (1937–2023). Govviduvvon Márkannjárggas.

Vlevo dívky Kirsten Isaksen (1935), Anna Galmaja (1931–2011) a Sofie Sletteng (1931–2014). Na horním snímku jsou vyfotografováni také tři sourozenci: uprostřed Anne Marie (1933–2013) a Ágot Balto (1937–2023) a chlapec se saněmi Nils Adolf (1935–2007). Fotografováno v okolí kostela Márkannjárga.

(Foto: Norca collection, Charles University)

Headjafárru joavdan fatnasiin máttabeallái joga, borgemánu 13. b. 1943: Náittospárra Ovlá-Niillas Ingá Biret (1912–2010) ja Sigurd Rasmussen (1905–1977). Mielvázzin ee. Ovlá-Niillas Iiddá (1916–2005) ja Jovsset-Pier Márjá, r. 1924, go vulget kirkui. Nuppi govás šaldi mii huksejuvvui tuiskaáigge. Mánnevárri buncá dobbelis.

Svatba v Karašoku. Svatebčané přijeli 13. srpna 1943 lodí, nevěsta a ženich: Inga Berit Niittyvuopio (1912–2010) a Sigurd Rasmussen (1905–1977). Doprovod směřuje ke kostelu a tvoří ho mj. Ida Boine (1916–2005) a Marie Brohaug (1924). V pozadí je nový most postavený v Karašoku během války (též obrázek vpravo). V dálce je vidět kopec Mánnevárri.

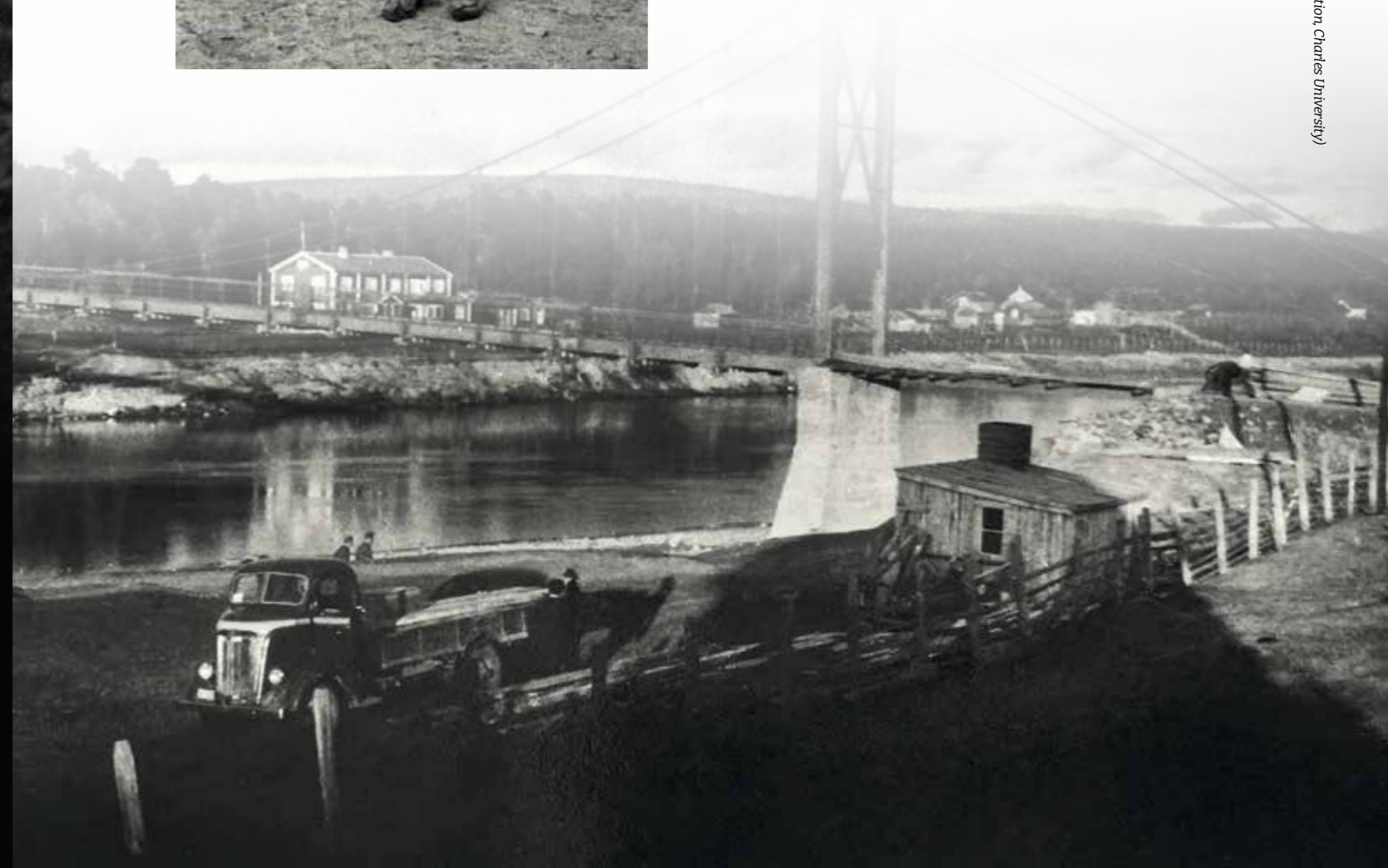

Mákká Kirste, riegádan 1935, leaba etniinis Nillun Mákkáin (1908–1975) jorjaid čoaggimin. Mággá, isit Káre Ánde (1893–1977) ja sin bearaš ásse Ájonjárggas.

Devítiletá dívka Kirsten Ravna Furuly (1935) při sběru brusinek se svou maminkou Magga (v pozadí). Rodina žila v Ájonjárgu, otcem dívky byl Anders Nilsen Furuly (1893–1977).

(Foto: Jansdotter Malij)

(Foto: Norca collection, Charles University)

Gidđadálvi Kárášjoga alde, Hánssa Biret ja Soffá Lemet dáluid bokte. Ánnáš Ristin (1889–1961) heargeráidduin gidđajohtimis. Eadnis Barjjo-Ánne (1856–1949) čohkká gerresis.

Předjaří na řece Kárášjohka. Na snímku je Kirsten Persdatter Porsanger (1889–1961) během jarního stěhování sobího stáda. Její matka Anna Nilsdatter Guttorm (1856–1949) sedí na saních. V pozadí je vidět statek Berit Hansdatter a Klemeta Boine.

(Foto: Norra collection, Charles University)

Kirstte-Lemet Ánne Kirste (1922–1987).
Anna Kirsten Klemetsen Bostad (1922–1987).

Govas orrot leamen Todt-organisašuvnna duiskalaš bálvát guđet bukte olgoriikkalaš bargiid ja duiska huksenprošeavttaid lágideaddji vuollástuvvon Norggas. Eat dieđe gii beaskaalmmái lea.

Na snímku jsou patrně němečtí pracovníci Organizace Todt, která zajišťovala pracovní sílu a dodavatele pro vojenské stavby v okupovaném Norsku. Sámského chovatele v kožešině se prozatím nepodařilo identifikovat.

(Foto: Norra collection, Charles University)

(foto: Norra collection, Charles University and private collection)

Činadan ja čuoigamin. Gurut beal oappážagat Kirstte-Lemet Káhtarin (1926) ja Ánne Kirste (1922–1987), ja oappážagat Per-Baltto Biret, r. 1925 ja Kirste, r. 1913. Ánne Kirste maid nuppi siiddu govas.

Ženy v Karašoku na lyžích v nedělních šatech. Zleva sestry Katrine (1926) a Anna Kirsten Bostad (1922–1987), dále sestry Berit Katrine (1925) a Kirsten Ravna Balto (1913). Anna Kirsten je též na snímku vpravo.

(foto: Norra collection, Charles University and private collection)

Hánssa Biret (1896–1966) ja Soffá Lemet (1874–1954) dálut, bajábeal Gárgoža.

Berit Hansdatter (1896–1966) a Klemet Boine (1874–1954) na svém statku nad Gárgožem.

(Foto: Norra collection, Charles University and Ševčík family, Czechia)

Mårkannjårga, govviduvvon Oalgevári guvlui. Stuorra dálle gurut bealde govas lea doaktárdállu.

Prostor u kostela tzv. Mårkannjårg, fotografováno směrem k Oalgevári. Větší dům vlevo na snímku byl statek místního lékaře.

Heaikka Biret (1870–1949) vácci Mårkannjårggas, veadjá buvddas boahtimin. Su isit lei Álet Lemet (1868–1942), guhte lei Kárášjoga áirras sámiid vuosttaš oktasaš čoahkkimis Troanddimis 1917. Albmá uhcit govas eat dieđe gii lea.

(Foto: Janoslov Máj)

Berit Henriksdatter Guttorm (1870f–1949) nejspíš na cestě domů z obchodu. Byla provdána za Klemeta Mathisena Sombyho (1868–1942), který zastupoval Karašok na prvním vše-sámském setkání v Trondheimu v roce 1917. Neznámo, kdo je na horním obrázku.

**GUOVDAGEAIDNU
OKKUPAŠUVNNA ÁIGGE
SÁMSKÁ OBEC KAUTOKEINO
BĚHEM OKUPACE**

GUOVDAGEAIDNU OKKUPAŠUVNNA ÁIGGE

Okkupereje Guovdageainnu borgemánus 1940 ja sii guđđe fas Guovdageainnu moadde beaivvi maŋjel. Stuorát soahteveagat eai boahtán Guovdageidnui ovdal 1941 dálvvi. Internáhta adnui duiskkalaččaid váldoguovddážin dassážigo ribahe internáhta buollit gutnan 1943. Soalddáhat orro márkanolbmuid duoguštuvvon viesuin.

Okkupašuvnna áiggi dahke luottaide, girdišilju ja šaldi vázziide Guovdageainnu eanu rastá.

Guovdageainnus ledje 200 fánjga soahtefánjggaleairras. 1944 čavčča bolde buot visttiid. Šibihiid ja heasttaid báhče ja duogušte. Ássiid gohččo johttit Bassevuovddi guvlui, muhto duššo 50 olbmo čuovvuledje gohččuma, earát johte duoddarii.

SÁMSKÁ OBEC KAUTOKEINO BĚHEM OKUPACE

Kautokeino (sámský Guovdageainnu) je tradiční sámská obec, která se nachází ve vnitrozemí kraje Finnmark. Většina obyvatel se věnuje chovu sobů a hlavním jazykem komunikace je sámština.

Kautokeino bylo poprvé obsazeno v srpnu 1940 čtyřmi nacistickými vojáky, kteří po několika dnech odjeli. Vojenská jednotka dorazila do Kautokeina až v zimě roku 1941. Němci zabrali internátní školu a používali ji jako sídlo velitelství. V roce 1943 internát nešťastnou náhodou vyhořel. Němci zabrali i řadu soukromých obydlí a ubytovali v nich vojáky. Během okupace byla v Kautokeinu postavena silnice, letiště a provizorní most přes řeku Kautokeino.

Zřídili zde i pracovní zajatecký tábor, kde pracovalo 200 sovětských zajatců. Nacisté celou obec na podzim roku 1944 vypálili. Vystříleli dobytek a rekvírovali především koně. Sámům nařídili evakuovat se do Helligskogenu. Rozkazu se podřídlilo pouze 50 obyvatel, většina se ukryla v horách.

(Foto: Jaroslav Malý)

(Foto: Jaroslav Malý)

Guovdageainnu boares girku ceggejuvvui 1701. «Borgeren» Christiern Jacobson Antillius ceggii girku. Proavas Christopher Anzenius vihahii girku guovvamánu 11. b. 1703. Duiskka nazi okkupašuvdnasoalddáhat bolde girku 1944 čavčča. Ovdal boaldima njágaiga Migáš Áilo, Aslak Bongo ja girkobálvá Sedolfa, Sedolf Johannes Rasmussen, girkui. Sudnos ledje guokte hollándalaš soalddáha veahkkín, geat fáktiiba girku olggobealde. Soalddáhat veahkeheigga čiehkát dan unnit girkobiellu. Sii čihke maid unnibuš girkočinjaid ja girkotávvala.

Původní kostel v Kautokeinu byl dokončen v roce 1701. Kostel nechal postavit Christiern Jacobson Antillius a 11. února 1703 jej vysvětil probošt Kryštof Anzenius. Němečtí okupanti kostel vypálili na podzim 1944. Před jeho zničením se podařilo dvěma Sámům Mikasi Áilu a Aslaku Aslaku Bongovi a kostelníkovi Sedolfu Johannesovi Rasmussenovi zachránit malý zvon. Pomáhali jim dva holandské vojáci, kteří kostel hlídali. Vynesli i část vnitřní výzdoby a oltářní desku.

(Foto: Jaroslav Malý)

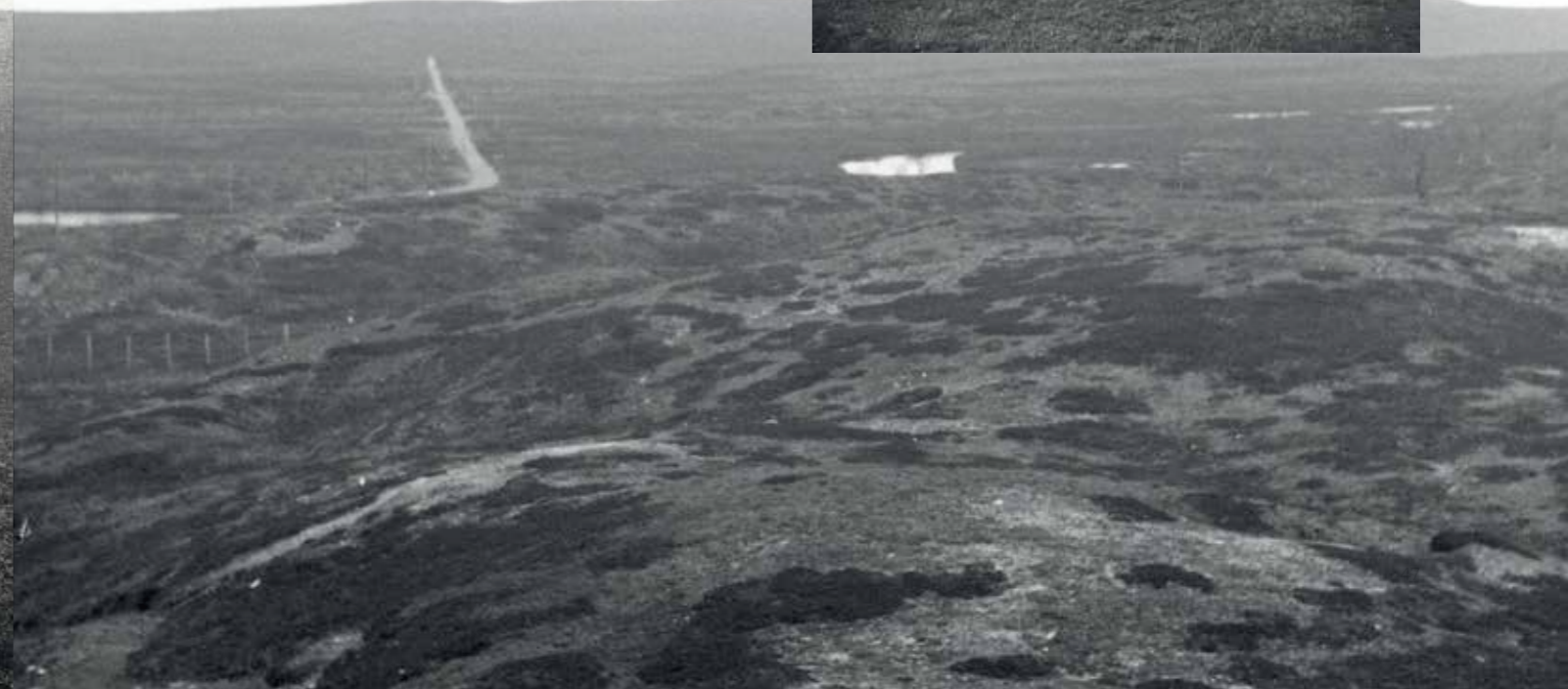
Okkupašuvnna áiggi dahke soahtefáנגgat gaskaboddosaš šaldi Guovdageidnui.

Provizorní most v Kautokeinu postavený válečnými zajatci během okupace.

(Foto: Jaroslav Malý)

(Osobní sbírka)

(Foto: Jaroslava Malý)

Álttá ja Mirona gaskka šattai luodda vuodjinládje 1932. Mironis Guovdageidnui lei fanassáhttu, earet eará lei Tordenskjold-nammaš suvdinfanas anus. Soadi áiggi dahkagohte luotta Mirona ja Guovdageainnu gaskka.

V roce 1932 byla otevřena silniční komunikace mezi městem Alta a obcí Miron. Mezi Mironem a Kautokeinem fungovala říční loďná doprava, včetně přivozu zvaného Tordenskjold. Během války byla zahájena výstavba silnice z Mironu do Kautokeina.

(Foto: Jaroslava Malý)

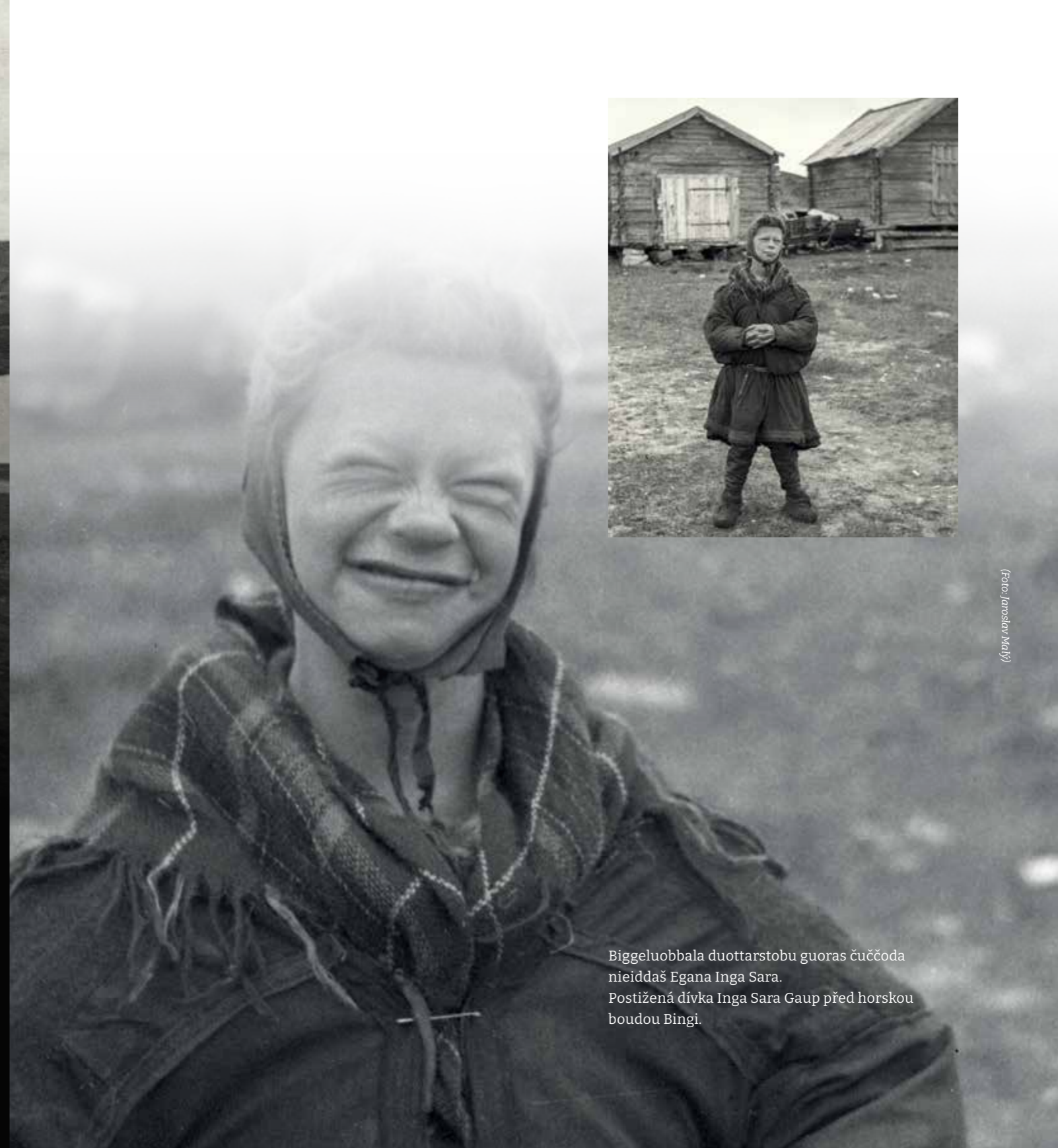

Biggeluoppad (Bingis) / Horská boudu Bingi / (foto: Jaroslava Malý)

Stáda duottarstobus orro olbmot. Doppe ledje 2 oadđinlanja main 8 seangga. Duottarstohpu lei dehálaš mátkkošteddjiide, doppe lei idjasadji ja biebmu. Duottarstobu cegeje manjel 1859. Nazistat bolde dan 1943 čavčča, oktan áttiiguin.

Horskou boudu vlastnil a provozoval norský stát. Disponovala dvěma ložnicemi s osmi lůžky. Lidé na cestách se v ní mohli najíst a ukryt. Byla postavena roku 1859, na podzim roku 1943 ji se vším zařízením i okolními sklady vypálili nacisté.

Biggeluobbala duottarstobu guoras čuččoda nieiddaš Egana Inga Sara. Postižená dívka Inga Sara Gaup před horskou boudou Bingi.

(foto: Jaroslava Malý)

Ellon Mikko, Mikkel Elensen Hætta.

Per Johan Johansen Tornensis.

Gurut bealde: Per Tornensis, Ellen Johansdatter Tornensis (Buljo), Johan Klemet Klemetsen Hætta, Mikkel Elensen Hætta ja Inger Marie Kemi

(Foto: Jánosia Malj)

Ellon Mikko, Per Johan Johansen Tornensis ja čehkkalaš bággebargi.

Ellon-Mikko, Mikkel Elensen Hætta, Per Johan Johansen Tornensis a patrne dělnik Organizace Todt.

(Foto: Jánosia Malj)

SÁMI-ČEHKALAŠ OKTAVUOĐAT

PROJEKT ČESKO-SÁMSKÉ KONTAKTY

knihovna

(foto: Vojtěch Vít)

Soahtegovaid čájáhus bággobargi čehkkáriin rahppui cuoŋománu 30. b. 2024 Humanisttalaš fakultehtas Prahas. Geassemánu rájes čakčamánnui 2024 čájehuvvo Sámiid Vuorká-Dávviiriin Kárášjogas ja Guovdageainnu gilišiljus.

Výstava Válečné fotografie nuceně nasazených Čechů byla uvedena dne 30. dubna 2024 na Fakultě humanitních studií UK v Praze. Od června do září 2024 byla vystavena v Sámském muzeu v Karašoku a v Sámském muzeu v Kautokeinu.

SÁMI-ČEHKKALAŠ OKTAVUODAT / ČESKO-SÁMSKÉ KONTAKTY

Karin Novotná, dcera nasazeného Jaroslava Malého a vedoucí projektu Vendula Hingarová (Foto: Vojtěch Vlček)

Jodihuvvo / Realizace: Charles University, Praha, Tsjekkia

Ovttas dáiguin / Spolupráce:

- Kárenaš Sámi Giella- ja kulturguovddáš / Sámské jazykové a kulturní centrum
- SVD Sámiid / De Samiske Samlinger Kárášjohka & Guovdageainnu Gilišillju / Sámské sbírky Kárášjohka & Guovdageainnu Gilišillju
- RDM-RiddoDuottarMuseat / Sámské muzeum pobřežní a vnitrozemské kultury
- SVD Musea- ja historjásearvi/ Muzejní a historický spolek Karašok.

Bargojoavku / Pracovní tým:

Vendula Hingarová, Gudrun Eliissá E. Lindi, Johan Aslak Hætta

Mihttu: Muitalit min guovllu historjjá ja čájehit govaid, maid čehkkalaš bággo-bargit govvidedje Sámis nuppi máilmmesoadis 1942-1944. Govat duođaštit mo iešguđet riikkaid bággo-bargit ledje duháhiid mielde Davvi-Norggas huksemin geainnuid ja soahterusttegiid. Historjá- ja gielladutki Vendula Hingarová lea čoaggán govaid bággo-bargiid manisboahhtiid bearašarkiivvain Čehkkias.

Prošeavtta boadus leat johttičájáhus, čájáhuskataloga ja oktasaš bargobájit Praha gávopogis Čehkkias ja Kárášjogas Sámis.

Cíl projektu: Propojit lokální historii sámského regionu s příběhem Čechů nuceně nasazených ve Finmarce během druhé světové války. Snímky jsou svědectvím, že tisíce nuceně nasazených dělníků z řady okupovaných zemí se ocitly v severním Norsku na stavbách silnic a opevnění. Historička a nordistka Vendula Hingarová vypátrala tyto fotografie u potomků nasazených v České republice a ve spolupráci se sámskými odborníky je zprostředkovala sámské veřejnosti.

Výstupem projektu je putovní výstava, výstavní katalog a workshopy v Praze a v Karašoku.

Ruhtadeapmi EØS-ruđain Čehkkias. / Podpořeno Fondy EHP a Norska. (EHP-BFNU-OVNKM-4-252-01-2023)

Gualahallan / Kontakt: Vendula Hingarová vendula.hingarova@fhs.cuni.cz
Gudrun Eliissá E. Lindi gudrun.eriksen.lindi@karasjok.kommune.no

Cuoŋjománu 2024 seminára sámi oasseváldit Gudrun, Terje ja Juhán Ásllat ovttas prošeaktajodihedjiin Vendula Hingarovain gallededje sámi čoakkáldaga Náprstek-museas Prahas. Musea čalmmustahtá olggobeale Eurohpá dáiddadávviriid, ja das lea stuorra antropologalaš čoakkáldat. Sámi čoakkáldagas leat čuohteneare dáiddadávvira, gárvvu ja reaiddu, eanaš 1900-logus, maid čehkkalaš čoaggit ja mátkkošteaddjit leat addán museii.

Během workshopu v Praze si účastníci Gudrun, Terje a Johan Aslak s vedoucí projektu Vendulou Hingarovou prohlédli sámskou sbírku v Náprstkově muzeu v Praze. Muzeum se zaměřuje na mimoevropské umělecké artefakty a vlastní rozsáhlou antropologickou sbírku. Sámskou sbírku tvoří asi stovka uměleckých předmětů, oděvy a nástroje převážně z 20. století, které muzeu darovali čeští sběratelé a cestovatelé. Na snímku vpravo též kurátorka muzea Tereza Melicharová.

Čájáhusrahpamis Prahas oasálaste čájáhusa čállit, Norgga ambassáda jodiheaddji Prahas, fakultehta jodihangoddi ja bággo-bargi čehkkáriid manisboahttit.

Uvedení výstavy v Praze se zúčastnili autoři výstavy, vedení Velvyslanectví Norského království v Praze a potomci nuceně nasazených Čechů.

(Foto: Náprstek muzeum) / (Foto: Vojtěch Vlček)

GÁLDUT / KILDER / ZDROJE

Hingarová, Vendula – Busterud, Lars – Maršálek, Z. (2023). *Sendt mot nord: tyve historier / Posláni na sever: 20 příběhů*. Rustkammeret, Trondheim

Hingarová, Vendula – Busterud, Lars – Frøland, Hans Otto (2024): *Gråzone i norsk okkupasjonshistorie. Tsjekkiske tvangsarbeidere i Norge*. Falstadsenteret, Trondheim

Hingarová, Vendula – Maršálek, Z. (2022): *Posláni na Sever. Češi na nucené práci v Norsku*. Červený Kostelec, Pavel Mervart.

Hingarová, V., Hubáčková, A., & Kovář, M. (2009): *Sámové: jazyk, literatura a společnost*. Pavel Mervart.

Hætta, Johan Mathis K. Hætta (2006): *Med godstog over vidda Gálvoráidu duoddariid badjel 1945-75*. Davvi girji.

Kovář, Michal et tal. (2022): *Václav Marek and the Sami*. Pavel Mervart, Helgeland Museum, Sijti Jarne – Giele- jih kultuvrejarnge.

Lindi, Gudrun Eliisá E. (doaimmaheadji/editor): *Kárášjoga jahkegirjijt / Karasjok årbøker 2009-2023*. SVD Musea- ja historjasearvi/DSS Museums- og historielag Kárášjohka Karasjok.

Steen, Adolf (1969): *Kautokeino gamle kirke*, Norges Samemisjon. Trondheim

Svala, Stein Torger. Ságat. Published: 19.09.2023 kl. 21:00, Access: 07.05.2024 <https://www.sagat.no/nyheter/180-ar-med-statlige-fjellstuer-finansiert-av-brennevinssalg/19.40417>

Norge under okkupasjonen. Prosjektleder: Jan Eidi, Sandefjord. Access: 07.05.2024 <https://www.norgesdokumentasjon.no/rapporter/9-KRIGFANG.PDF>

Facebook: «Gamle Karasjokbilder»

Facebook: «Gamle Kautokeinobilder»

Informánttat / Informanter: Ellen Inga Kristine Hætta, Brita Carina Hætta, Margit Anna Utsi Kemi, Anne Marie Svineng, Kirsten Pope, Reidar Isaksen, Nils Johnsen.

Ovttasbargu informánttaiguin Sámis.

Spolupráce s informanty v Sápmi.

(Foto: Johan Aslak Hætta)

Josef Knap ja Hana Knapová, eret čehkkalaš gilis Vrdu, leaba bággobargi Josef Knap bárdni ja áddjut.

Josef Knap a Hana Knapová z české obce Vrdu, syn a vnučka nasazeného Josefa Knapa. (Foto: Vojtěch Vlček)

Pavel ja Daniela Hofman Prahás eret. Josef Hofman manjís-boahttit, guhte lei bággobargin Girkonjárggas.

Pavel a Daniela Hofmanovi z Prahy, potomci Josefa Hofmana, nasazeného v Kirkenesu. (Foto: Vendula Hingarová)

(Foto: Napspekkei muzeumi) / (Foto: Vojtěch Vlček)

(noraci.cz)

CZECH-SÁMI CONTACTS DURING THE SECOND WORLD WAR

Finnmark county in Northern-Norway became the most affected area in Scandinavia during the Second World War. The German army's retreat left devastation behind, burning houses, and destroying infrastructure. The local inhabitants, who consisted mainly of Sami people, lost their homes and their traditional ways of living. Memories of the pre-war region remain only in the memories of the natives and in a few photographs.

Curiously, 80 years after the end of the war, photographs emerged in a place where no one would have expected it. Hundreds of photographs have recently been recovered in the Czech Republic from the descendants of Czechs forced labours deported by Nazi to occupied Norway during the Second World War.

The Nazi German administration used inhabitants from occupied nations as forced labour. In Norway they were forced to work on the construction of bunkers, roads, and other military infrastructure. Two thousand Czechs found themselves there involuntarily and completely unprepared. After a long and dangerous journey, hundreds spent three terrible war years in the Norwegian Arctic against their will. They experienced hardship, hunger, and the harsh northern winters. Despite the hard life of the deployed auxiliary workers, they were fascinated by the Arctic nature, landscape, and local people. They brought with them memories and photographs from their wartime stay.

Recently, historian Vendula Hingarová collected the wartime images in the Czech Republic and made the Sápmi photographs available to Sámi and Norwegian institutions for research. The newly discovered photographs are of special value to the Sámi people's historical research and local history. They document the life of the deployed foreigners and the surroundings that were destroyed by the Nazis at the end of World War II.

The aim of the catalogue was to retell the story of the Czech photographs in the languages of the deployed Czechs and the local Sami people whom the Czechs met and photographed. The identification of the Czech photographs was carried out with the cooperation of Sámi local historians and local inhabitants, in Sámi language. Therefore, it is important that this story is presented for the first time also in the Samis own language – Northern Sami.

The publication is a companion exhibition catalogue to the exhibition "Photographs of Czechs in Sápmi during the Second World War", which was presented at Charles University in Prague and at the RiddoDuottarMuseat's departments in the Sami villages Karasjok and Kautokeino in spring 2024.

The catalogue is divided into three parts. The first part of the publication presents the story of the Czech forced labourers in Sámi and the memories of individual Czechs. The second and third parts present life during the occupation in the two Sami sites, the Sami municipalities of Karasjok and Kautokeino. In Karasjok, Czechs stayed in a labour camp and documented the nature, the dwellings, and the inhabitants. The Kautokeino photographs are by a Czech who probably passed through the place but took successful portrait photographs of the inhabitants and buildings, including the church destroyed by the Nazi Germans.

The authors are pleased to present this little-known story of the Czechs and their testimonies and photographs to Sami and Czech society in their language.

9 788075 711151

